

**2014–2020 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS 2016
METŲ ĮGYVENDINIMO ATASKAITOS
SANTRAUKA**

Įgyvendindamos Europos Sąjungos (toliau – ES) investicijų veiksmų programas, ES valstybės narės iki kiekvienų metų gegužės 30 dienos privalo pateikti Europos Komisijai (toliau – EK) metines veiksmų programų įgyvendinimo ataskaitas. Kasmet teikiamose ataskaitose apžvelgiama veiksmų programos įgyvendinimo pažanga atsižvelgiant į pagrindinius finansinių ir fizinių rodiklių pasiekimus, įgyvendinimo aplinkybių pokyčius, taip pat analizuojama pasiektų rezultatų nauda visuomenės poreikiams ir šalies ūkio plėtrai.

Lietuvos pirmoji EK teikiama 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos (toliau – Veiksmų programa) **metinė ataskaita apima 2016 metus.**

Gyventojai jaučia ES investicijų naudą

2016 m. IV ketvirtį atlikus reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, paaiškėjo, kad žmonės pastebi pokyčius, kuriuos sukuria ES investicijos. **Beveik 90 proc. gyventojų teigia, kad ES investicijos prisideda prie jų gyvenimo kokybės gerinimo.** Net 8 iš 10 apklaustųjų teigia asmeniškai pajutę ES investicijų naudą, t. y. pastebėjo sutvarkytus kelius, suremontuotas mokyklas, atnaujintas gydymo įstaigas ar tuo naudojosi; gyvena renovuotuose daugiabučiuose, dalyvauja ES lėšomis finansuojamuose mokymuose ir pan. Palyginti su praėjusių metų apklausos rezultatais, asmeniškai ES investicijų naudą pajutusius gyventojų padaugėjo 10 proc.

Lietuva – tarp pirmaujančių ES valstybių narių

Lietuva yra tarp pirmaujančių ES valstybių pagal 2014–2020 metų ES fondų lėšų investavimą: EK duomenimis, **Lietuva yra antra tarp naujųjų ES valstybių** ir penkta tarp visų valstybių narių pagal šio finansavimo laikotarpio ES fondų lėšų investavimą. Tai rodo, kad lėšas investuojame sparčiai ir atsakingai. EK pripažino, kad Lietuvoje veikianti ES fondų valdymo ir kontrolės sistema atitinka ES reglamentuose jai keliamus reikalavimus.

2016 metais pirmą kartą Veiksmų programos įgyvendinimo laikotarpiu pateiktos tarpinės paraiškos EK, kuriose prašoma suma – **371 mln. eurų** (6 proc.) ES fondų lėšų.

2016 metais visose ministerijose, administruojančiose 2014–2020 metų ES fondų lėšas, pradėti įgyvendinti projektai ir investuotos numatytos ES fondų lėšos.

Pagal Veiksmų programą įgyvendinamų (-tų) **projektų skaičius viršijo 1,9 tūkst.,** jiems finansuoti pagal sudarytas sutartis **skirta 1,7 mlrd. eurų,** t. y. **26 proc.** 2014–2020 metų finansavimo laikotarpio **ES fondų lėšų.**

Iš valstybės biudžeto projektų vykdytojams **išmokėta 0,8 mlrd. eurų** ES fondų lėšų, iš jų **0,7 mlrd. eurų (11 proc.)** ES fondų lėšų pripažinta tinkamomis deklaruoti EK.

2016 metais **sparčiausias buvo kvietimų skelbimo ir valstybės projektų sąrašų sudarymo etapas** – paskelbta kvietimų ir sudaryta projektų sąrašų beveik **už 1,8 mlrd. eurų,** t. y. **27 proc.** ES fondų lėšų.

Per 2016 metus pagal sudarytas sutartis **projektams skirta apie 1 mln. eurų (15 proc.) ES fondų lėšų.**

Per 2016 metus projektams įgyvendinti **išmokėta ES fondų lėšų suma (493 mln. eurų) beveik 1,6 karto viršijo 2015 metais išmokėtą ES fondų lėšų sumą (301 mln. eurų).**

Pasibaigus tretiesiems Veiksmų programos įgyvendinimo metams daugiau kaip 40 proc. ES fondų lėšų yra lėšų išmokėjimo, sutarčių sudarymo, kvietimų paskelbimo ir (ar) projektų sąrašų sudarymo etapuose, kita dalis – investicijų planavimo etape. Todėl 2017 metais pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas sutarčių sudarymui, sėkmingam projektų įgyvendinimui ir lėšų išmokėjimui.

Lietuva – iniciatyvi ir orientuota į projektų kokybę

Lietuva, būdama iniciatyvi valstybė, siekdama mažinti administracinę naštą ir didinti veiklų įgyvendinimo kokybę, aktyviai prisideda prie EK rengiamų teisės aktų kūrimo ir (ar) keitimo. Pateikti siūlymai EK dėl finansinių priemonių įgyvendinimo supaprastinimo, finansavimo iš Europos socialinio fondo reglamentavimo po 2020 metų, stebėsenos ir veiklos peržiūros sistemos, bendrųjų stebėsenos rodiklių. Šie siūlymai sulaukė kitų ES valstybių palaikymo.

2016 metais kartu su Europos investicijų banku įsteigtas **Rizikos pasidalijimo fondas**, iš kurio bus finansuojama daugiabučių renovacija. Taip pat įsteigtas **Verslo finansavimo fondas**, teiksiantis paskolas, portfelines garantijas ir rizikos kapitalo investicijas. Šios finansinės priemonės palengvins finansavimo smulkiajam ir vidutiniam verslui gavimą ir taip skatins verslo plėtrą bei naujų įmonių steigimąsi. 2014–2020 metų finansavimo laikotarpiu Lietuvoje iš viso įsteigti 6 fondų fondai, iš kurių 4 fondai – energijos efektyvumo srityje ir 2 fondai – verslo finansavimo srityje. Iš viso finansinėms priemonėms įgyvendinti skirta daugiau kaip 600 mln. eurų, tai sudaro apie 10 proc. Veiksmų programos ES fondų lėšų.

2016 metais Lietuva laimėjo EK „RegioStars 2016“ apdovanojimą. Finansų ministerijos ir partnerių iniciatyva „Jonvabaliai“ už skaidrumo ir atsakingumo skatinimą, naudojant ES lėšas, paskelbta kategorijos „Veiksmingas valdymas“ nugalėjoja. Iniciatyvos „Jonvabaliai“ veikla paremta projektų vykdytojų ir gyventojų dialogu. „RegioStars 2016“ apdovanojimai skiriami labiausiai įkvepiantiems ir naujoviškiems projektams.

Kylančios rizikos ir laukiantys iššūkiai

Nors Lietuva pagal investicijų spartą nuolat išlieka tarp pirmaujančių valstybių narių, Veiksmų programos įgyvendinimo eiga nuolat analizuojama, daug dėmesio skiriama galimų rizikų dėl galimo netolygaus lėšų investavimo ir rodiklių pasiekimo nustatymui laiku.

Siekiant efektyviai įgyvendinti numatytus tikslus kilo iššūkių dėl nepakankamai išgrynintų nacionalinių strategijų konkrečiose srityse, tokiose kaip sveikatos apsaugos bei švietimo ir mokslo. Atsižvelgiant į tai, daug dėmesio iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos buvo skiriama nacionalinių strategijų šiose srityse formavimui ir strateginių dokumentų parengimui. Tokiu būdu tikimasi paspartinti investicijas, užtikrinti šių investicijų efektyvumą, tęstinumą ir didesnę atitiktį nacionaliniams poreikiams.

Švietimo srityje daug dėmesio buvo skiriama Lietuvos valstybinių aukštųjų mokyklų tinklo optimizavimo plano patvirtinimui. Šio plano tikslas yra sukurti prielaidas aukštai mokslo ir studijų kokybei, veiksmingai aukštojo mokslo sąsajai su šalies visuomenės, valstybės, verslo poreikiais ir mokslo ir studijų tarptautiniam konkurencingumui. Taip pat ataskaitiniu laikotarpiu buvo parengtos ir patvirtintos Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairės.

Sveikatos apsaugos srityje buvo vykdoma strateginių dokumentų peržiūra siekiant numatomas intervencijas suderinti su aktualiais sveikatos sistemos pokyčiais, dėl šios peržiūros kai kurių sveikatos apsaugos sričių finansavimas ES lėšomis yra dar planuojamas ir investicijos į šias sritis (pvz., sveiko senėjimo, fizinės aplinkos neįgaliesiems pritaikymo ir priklausomybių ligų infrastruktūros finansavimo) nėra prasidėjusios. Vėluoja strateginiai sprendimai dėl veiklų, nukreiptų į sveiką gyvenseną ir sveiką senėjimą, onkologinių ligų prevenciją, bendradarbiavimo skatinimą, nesuplanuotos investicijos kraujotakos sistemos, traumų ir kitų išorinių mirties priežasčių nustatymo srityse. Atsižvelgiant į tai, planuojama pakeisti reikalingus teisės aktus, kad sveikatos apsaugos paslaugos, finansuojamos ES lėšomis, būtų pripažintos visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, kas leistų užtikrinti jų atitiktį Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymui ir ES valstybės pagalbos taisyklių reikalavimams.

Siekdama pasirengti būsimai EK veiklos peržiūrai 2019 metais, jau 2016 metų pabaigoje Finansų ministerija pradėjo nacionalinę Veiksmų programos peržiūrą, kurios metu vertinamos kiekvieno Veiksmų programos prioriteto ar jo dalies galimybės iki 2018 metų pabaigos pasiekti finansinius ir fizinius rodiklius ir vertinamas ES investicijų poreikio aktualumas – atsižvelgiama į socialinės ir ekonominės situacijos pasikeitimus ir pasiektus rezultatus.

Labai svarbu investicijas nukreipti toms sritims, kurios **Lietuvos ekonomikai duotų konkrečių**

ilgalaikę naudą, kurtų didelę pridėtinę vertę kuriančius inovatyvius produktus ir, svarbiausia, mažintų socialinę atskirtį bei **spręstų demografines problemas**.

Todėl, įvertinusi kylančias rizikas, Finansų ministerija 2017 metais numato pateikti siūlymus, kaip ne tik paspartinti lėšų investavimą, bet ir užtikrinti investicijų kokybę – ypač toms sritims, kurios atitinka Vyriausybės prioritetus ir kuriose yra kokybiškai parengtų projektų. Investicijų peržiūra, tikėtina, ne tik užtikrins optimalų investavimo tempą, bet taip pat turės teigiamą įtaką šalies ekonomikos augimui (nuosekliai augs bendrasis vidaus produktas, bus išvengta perteklinio deficito rizikos). Ataskaitiniu laikotarpiu susidurta su „Jaunimo užimtumo iniciatyvos“ projektų įgyvendinimo spartos problema. Šių projektų įgyvendinimas stipriai sulėtėjo dėl užsitęsusių viešųjų pirkimų procedūrų. Tačiau 2017 m. pabaigoje pradėtos įgyvendinti pagrindinės projektų veiklos. Be to, sutaupytos lėšos leido įtraukti naujų veiklų, tokių kaip motyvacinių stovyklų organizavimas, darbo teisės, informacinių technologijų specialistų ir psichologų konsultacijų teikimas.

Pasiekti rezultatai

Įgyvendinant projektus iki 2016 metų pabaigos pasiekti šie rezultatai:

- 135 032 gyventojams teikiamos geresnės vandens tiekimo paslaugos;
- 2 900 gyventojų teikiamos geresnės nuotekų tvarkymo paslaugos;
- 16 įmonių atliktas energinis auditas;
- rekonstruota arba atnaujinta 15,04 km TEN-T tinklo kelių;
- sukurta arba atnaujinta 660,28 m² atvirų erdvių miestų vietovėse;
- Europos socialinio fondo subsidijas, skirtas darbo užmokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų daliai kompensacijai, gavo 7441 socialinių įmonių darbuotojas, priklausantis tikslinėms grupėms.